Пилипченко Олег Олександрович
доктор філософії в галузі економіки,
доцент кафедри управління бізнесом
Міжрегіональна Академія управління персоналом, Україна

керуючий партнер
Адвокатське бюро «Олега Пилипченка», Україна

ФАКТОРИ МІГРАЦІЇ ТА ЇХ КЛАСИФІКАЦІЯ

У теорії міграційних процесів фактори міграції розглядають як комплекс взаємопов'язаних умов життєдіяльності, що формують міграційні наміри та впливають на якісні й кількісні параметри переміщень. Вони охоплюють як об'єктивні обставини середовища, у якому перебуває людина, так і суб'єктивне сприйняття цих обставин. Причина міграції, своєю чергою, відображає конкретний мотив, який безпосередньо спонукає особу до переїзду.

Багатогранність факторів міграційних процесів зумовила різноманітність їх класифікацій, в основу яких покладено відмінні критерії. Серед найбільш поширених можна виокремити такі:

– залежно від можливостей регулювання впливу на міграційний процес: керовані; некеровані; змішані, які можуть регулюватися шляхом непрямого впливу;

– залежно від тривалості дії: постійні; повільно змінювані; змінні фактори;

– залежно від природи та місця в механізмі детермінації міграційних потоків: фактори-умови; структурні фактори;

– залежно від характеру залучення індивіда до міграційного процесу: суб'єктивні; об'єктивні, які поділяються на природні та суспільні;

– залежно від сприйняття міграції індивідом: позитивні; негативні фактори;

– залежно від спонукального впливу на індивіда: притягувальні; виштовхувальні фактори [3];

– залежно від рівня впливу на міграційні процеси: макрорівневі; мезорівневі; мікрорівневі фактори.

За результатами систематизації наукових підходів однією з найбільш придатних для комплексного аналізу є класифікація, побудована за причинами та цілями міграції. Вона охоплює економічні, соціальні,

екологічні, політико-правові, демографічні, етнічні й особистісно-психологічні фактори. Застосування такої класифікації в межах країни або окремого регіону дає змогу повніше дослідити структуру міграційних потоків, визначити домінуючі стимули переміщення населення та сформувати обґрунтовані заходи міграційної політики [4].

Економічні фактори – безробіття, рівень заробітної плати, галузева структура економіки, господарське освоєння територій, їх інвестиційна привабливість тощо – безпосередньо пов'язані з умовами економічної діяльності. Несприятливе становище або ризик його подальшого погіршення можуть спонукати населення до виїзду в країни з кращими можливостями для праці, підприємництва та отримання доходу. Водночас економічна стабільність, наявність робочих місць і перспективи професійного розвитку підвищують привабливість території для потенційних мігрантів.

Економічні фактори лежать в основі трудової міграції та формують переміщення робочої сили. Найчастіше такі потоки спрямовуються з країн із низьким і середнім рівнем доходу до держав, де оплата праці та можливості працевлаштування є вищими. Мігрантів приваблюють не лише перспективи більшого заробітку, а й стабільність зайнятості, соціальні гарантії, можливість підвищення кваліфікації. На вибір напряму переміщення також впливають попит на робочу силу, вартість переїзду, міграційний режим і наявність соціальних зв'язків у країні призначення.

Соціальні фактори відображають умови задоволення матеріальних і духовних потреб населення. Помітне місце серед них посідають житлові умови: забезпеченість житлом, його вартість і комфортність, обсяги житлового будівництва, стан інженерної та соціальної інфраструктури. Не менш значущим є освітній фактор, що охоплює якість і доступність освіти та особливо впливає на міграційні рішення молоді. Важливу роль відіграє і рівень розвитку системи охорони здоров'я, зокрема доступність медичних установ, забезпеченість персоналом і якість послуг. У сукупності ці фактори формують прагнення людини підвищити якість життя шляхом зміни місця проживання.

Екологічні фактори пов'язані з погіршенням стану природного середовища, зміною клімату, схильністю територій до стихійних лих, загрозами продовольчій і водній безпеці. Повені, посухи, землетруси, урагани, виверження вулканів та інші раптові катастрофи зазвичай спричиняють тимчасове переміщення населення на період подолання їх наслідків. Натомість повільні кліматичні зміни, виснаження природних ресурсів і

тривале погіршення умов проживання можуть формувати стійкі міграційні наміри та призводити до зміни постійного місця проживання [2].

Політико-правові фактори охоплюють правове регулювання в'їзду, перебування, працевлаштування, набуття відповідного статусу та інші елементи міграційного режиму. Політичний фактор визначається загальною ситуацією в країні та рівнем довіри населення до державних інститутів. Зміни форми правління чи державного устрою, політичні переслідування, обмеження прав і свобод, збройні конфлікти, а також поширення ідей, що суперечать переконанням та громадянській позиції особи, здатні істотно посилювати міграційну активність.

Демографічна структура населення є одним із базових факторів міграційної мобільності. Чисельність і темпи приросту населення, його віковий та статевий склад впливають на обсяг потенційних мігрантів, попит на робочі місця, житло й соціальні послуги. Вікова структура визначає частку населення, найбільш схильного до зміни місця проживання, тоді як демографічне старіння або скорочення населення можуть стимулювати країни призначення залучати трудових мігрантів.

Етнічні фактори відображають вплив національних традицій, звичаїв, особливостей матеріальної та духовної культури на рівень мобільності, структуру й напрями переміщень. Наявність усталених етнічних спільнот у країні призначення може полегшувати адаптацію новоприбулих, забезпечувати інформаційну та побутову підтримку. До цієї групи належать також міжетнічні конфлікти, які спричиняють значні потоки вимушених переселенців і біженців. Напруження нерідко посилюється конкуренцією за доступ до освіти, житла, праці та інших суспільних благ.

Особистісно-психологічні фактори охоплюють риси характеру, психологічні настанови, систему мотивів і цінностей, готовність до ризику та здатність адаптуватися до нового середовища. Людина оцінює обставини місця проживання і потенційного призначення як сприятливі або несприятливі, співвідносить очікувані переваги з витратами та ризиками переїзду. На остаточне рішення можуть впливати попередній міграційний досвід, родинні обставини, професійні очікування, ставлення до невизначеності. Тому однакові зовнішні умови по-різному позначаються на поведінці конкретних осіб, що обґрунтовує поєднання особистісних і психологічних факторів в одній групі.

Отже, до основних груп факторів міграції належать економічні, соціальні, екологічні, політико-правові, демографічні, етнічні та особистісно-

психологічні. Їх аналіз у межах країни або окремого регіону може здійснюватися як окремо, так і комплексно, з урахуванням взаємозв'язків і взаємного впливу. Окремі фактори піддаються прогнозуванню краще, інші – гірше, що залежить від повноти статистичної інформації, надійності джерел, методики спостереження та репрезентативності вибірки. Результати аналізу дають змогу визначати ймовірні масштаби та напрями переміщень населення і створюють основу для розроблення державної міграційної політики, узгодженої з потребами, цілями та інтересами держави й суспільства.

Список використаних джерел:

1. Габрелян А. Ю. Міграційні процеси як фактор відтворення тіньової економіки. *VIII International Scientific and Theoretical Conference «Scientific Method: Reality and Future Trends of Researching» (May 29, 2026)*. Montreal, Canada: International Center of Scientific Research, 2026. С. 35 – 39.
2. IPCC. *Climate Change 2022: Impacts, Adaptation and Vulnerability*. Contribution of Working Group II to the Sixth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change / eds. H.-O. Pörtner et al. Cambridge; New York: Cambridge University Press, 2022. 3056 p. DOI: 10.1017/9781009325844.
3. Lee E. S. A Theory of Migration. *Demography*, 1966. Vol. 3, No. 1. P. 47–57. DOI: 10.2307/2060063.
4. McAuliffe M., Oucho L. A. (eds.). *World Migration Report 2024*. Geneva: International Organization for Migration, 2024. 384 p. ISBN 978-92-9268-598-0.